

PENSIOEN

De pensioensituatie van migranten

Een paar weken geleden vroeg ik aan een volle (nu ja, digitaal dan) collegezaal: vorm twee keer een mentaal beeld van een persoon die ik omschrijf. De eerste persoon was een Nederlander met een migratieachtergrond. De tweede persoon was ook een Nederlander: een gepensioneerde. Ik vertelde mijn studenten: die twee personen zouden heel goed dezelfde persoon kunnen zijn. Bij wie was dit ook zo?

Nul van de tachtig.

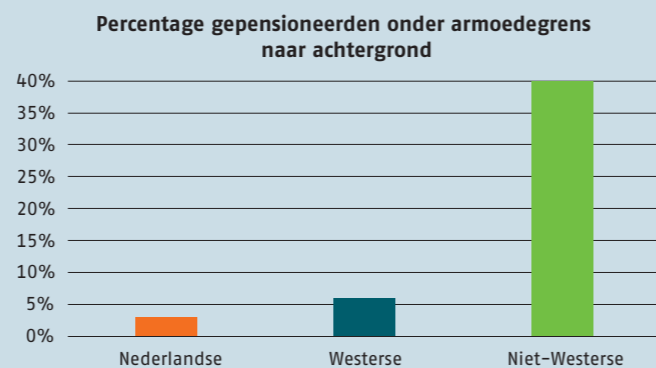
En ik denk dat de score bij de meeste lezers van dit stuk vergelijkbaar zou zijn. De meeste mensen beschouwen (onbewust) deze twee kenmerken, gepensionerd en migratieachtergrond, als losstaande kenmerken. Dit draagt er aan bij dat gepensioneerde migranten een vaak vergeten groep zijn, en er weinig aandacht is voor de pensioenarmoede in juist deze groep.

Dr. J.J.H. Lössbroek werkt als postdoctoraal onderzoeker bij de afdeling Sociologie aan de Universiteit van Utrecht.

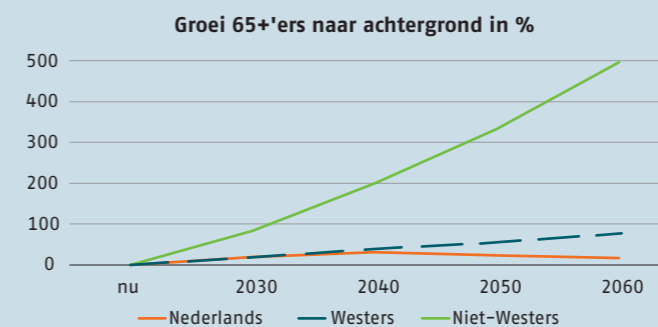
In de European Pillar of Social Rights (EU, 2017) is vastgelegd dat pensioenarmoede niet voor mag komen, en ook op het niveau van nationale overheden is dit vastgelegd (Dwyer & Papadimitriou, 2006). Logisch, gezien de grote impact die pensioenarmoede heeft op zowel het welzijn (Gruber & Sand, 2020) als de gezondheid (Emery et al., 2013) van mensen die het treft. Dit heeft niet kunnen verhinderen dat pensioenarmoede voorkomt, ook niet in Nederland. Er is becijferd dat bijvoorbeeld de alleroudsten (90+) en vrouwen zonder partner een hoger risico lopen op pensioenarmoede (Scholte & Lammers, 2017). De groep die het meeste risico loopt, zijn oudere migranten.

In Figuur 1 is het enorme verschil goed zichtbaar: mensen zonder migratieachtergrond leven het minst vaak in pensioenarmoede. Dit is slechts voor 3% van de Nederlandse gepensioneerden het geval. Dit is al het dubbele onder gepensioneerden met een westerse migratieachtergrond: 6 procent. Maar het verschil met gepensioneerden met een niet-westerse migratieachtergrond is echt enorm: ruim tien keer zo hoog, 40 procent (Scholte & Lammers, 2017).

Figuur 1

Deze groep, niet-westerse gepensioneerden, is kleiner dan de andere twee groepen: migranten komen vaak ook op jongere leeftijd naar Nederland. Sommigen verhuizen op een gegeven moment verder, of terug naar hun geboorteland, maar een grote groep komt steeds dichterbij de pensioenleeftijd. Het CBS verwacht dan ook een zeer sterke groei: een verdubbeling nog binnen dit decennium, en de groei blijft daarna buitengewoon sterk (CBS, 2020). Zie ook Figuur 2. Met een verwachte influx van bijna driehonderdduizend migranten per jaar is duidelijk dat afwachten geen oplossing vormt voor het probleem – integendeel.

Figuur 2

Het is daarom verrassend dat er nog zo weinig wordt gedaan aan het bestuderen en bestrijden van pensioenarmoede onder oudere migranten. Er wordt volop onderzoek gedaan naar de positie van ouderen op de arbeidsmarkt of hun financiële situatie in de aanloop naar en tijdens hun pensioen – maar dit gaat vooral over ouderen die nooit gemigreerd zijn. Er is ook veel aandacht voor de hoe het staat met mensen met een migratieachtergrond qua financiën of arbeidsmarktpositie – maar dit gaat dan doorgaans juist over jongere migranten. In alle eerlijkheid: ook in mijn eigen onderzoek zijn de twee groepen vooralsnog gescheiden. En zelfs de onderzoeken die wél gaan over de combinatie van pensioen en migratie besteden meestal geen aandacht aan de gepensioneerde migrant. Dit zijn vaker juist studies die onderzoeken wat de instroom van migranten betekent voor het pensioensysteem, niet wat het pensioensysteem betekent voor migranten (Busch et al., 2020; Labouré, 2019).

Het is zonneklaar dat verdere bestudering van deze groep nodig is. De KNAW en Instituut Gak hebben in december 2021 dan ook de jaarlijkse Gak-KNAW award uitgereikt aan mijn onderzoeksvoorstel *Een goede oude dag voor migranten*. Bestuderen en bestrijden van pensioenarmoede in een vergeten groep. Met dit project kan ik in kaart brengen op welke manieren de groep oudere migranten in de problemen komt. Het AOW-gat van migranten is natuurlijk een logisch startpunt: per jaar na hun 17e dat ze niet in Nederland woonden, lopen ze twee procent van hun AOW mis. Tegelijkertijd lijkt het erop dat ook in de andere pijlers van ons pensioensysteem de situatie ongunstiger is voor hen dan voor gepensioneerden zonder migratieachtergrond. Maar wat maakt nu dat veertig procent van de gepensioneerde niet-westerse migranten onder de armoedegrens zit, en zestig procent misschien niet een royaal pensioen heeft, maar daar wel boven uitkomt? Hoe is hun arbeidsmarktpositie anders – qua discriminatie, human capital, type werk? Wat is de invloed van hun eigen gedrag? En wat zouden pensioeninstellingen kunnen bijdragen aan de oplossing? Ik zie ernaar uit om later dit jaar met dit onderzoek te beginnen. Wanneer het project over een paar jaar is afgerond, laat ik weer van me horen. ■